

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovenci na Hrvaškem)

Strokovno-razvojna naloga: **Koordinacija in evalvacija učenja slovenskega jezika na Hrvaškem**

Financer: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije

Št. Pogodbe: Obdobje trajanja: 2023

Izvajalec: Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana

Vodja: dr. Barbara Riman

Sodelavci: dr. Sonja Novak Lukanović, Pia Fon Jager, Ana Malnar

Ljubljana, 2023

Kazalo

1. Uvod	3
2. Demografske značilnosti slovenske skupnosti na Hrvaškem	5
3. Oris pravne zaščite slovenske manjšine na Hrvaškem s poudarkom na jezikovnih pravicah	10
4. Oblike poučevanja slovenskega jezika na Hrvaškem danes	12
4. 1. Dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture	12
4. 2. Učenje slovenskega jezika in kulture po modelu C	14
4. 3. Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji	16
4. 4. Različni tečaji v organizaciji slovenskih društev na Hrvaškem	17
5. Kadrovske spremembe in izzivi z učnim kadrom	18
6. Izvedene aktivnosti	20
7. Zaključek	27
8. Literatura	28
9. Popis tablic, grafov in slik	30
10. Priloge	31

1 Uvod

Po letu 1991 se je status slovenske skupnosti na Hrvaškem spremenil, saj so iz nekdanj konstitutivnega naroda postali manjšina, s tem pa so pridobili tudi določene pravice (Riman & Štiglic 2023). Od takrat se je samoorganizacija slovenske manjšine na Hrvaškem še posebej intenzivirala in največ slovenskih društev je nastalo prav po letu 1991.¹

Revitalizacija manjšinskega jezika ima na splošno dve glavni nalogi: povečati število govorcev in izboljšati status manjšinskega jezika (Elosua 2016: 213; Hornberger 2008). Tako revitalizacija kot vključevanje manjšinskega jezika v državne izobraževalne institucije in tudi drugi ukrepi lahko pripomorejo k temu, da manjšinski jeziki povečajo svojo institucionalno moč (Bratt Paulston 1994). Slovenščina ima na Hrvaškem relativno urejen status in tudi pravica do učenja slovenščine je zaščitena z zakoni, vendar zaradi decentraliziranosti same države pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem svoje pravice težko uresničujejo.

Težava slovenščine kot manjšinskega jezika je, da je na Hrvaškem še vedno prisotna predvsem v družinskem okolju in v slovenskih kulturnih društvih (Riman & Novak Lukanović 2021), kar je simptomatično za številne manjšinske jezike (npr. Bashirien language; Yagmur in Kroon 2003: 2).

Pripadnikom slovenske skupnosti Republika Hrvaška danes zagotavlja obsežne pravice. Najbolj so aktivni pri uresničevanju kulturne avtonomije in pravice do samoorganiziranja. Določene pravice, predvsem tiste povezane z jezikom in kulturnim delovanjem, jim zagotavlja tudi Republika Slovenija.

Republika Hrvaška in lokalne enote v skladu s svojimi zmožnostmi financirajo delovanje navedenih ustanov. Programe financirata Ministrstva za kulturo in medije (ULPPNM 2023) ter Svet za narodne manjšine. Varuhinja človekovih pravic poudarja, da je izvajanje pravic, povezanih s kulturno avtonomijo, zadovoljivo in pozitivno (Pučka pravobraniteljica 2023, 6). Ena od pravic, kjer so pripadniki nekoliko manj aktivni pri uresničevanju, pa je možnost učenja maternega (slovenskega) jezika v hrvaških izobraževalnih institucijah.

Povečana skrb za slovenski jezik se po letu 1991 kaže predvsem v slovenskih društvih v vseh krajih nekdanje Jugoslavije, kjer taka društva obstajajo (Lokar 2013). Čeprav zaenkrat

¹¹ Danes na Hrvaškem delujejo naslednja slovenska društva: Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom Zagreb (Zagreb); Slovenski dom, kulturno-prosvetno društvo Bazovica (Reka); Slovensko kulturno društvo Triglav (Split); Slovensko kulturno društvo Lipa (Dubrovnik); Slovensko kulturno društvo Istra (Pulj); Slovensko kulturno-prosvetno društvo Snežnik (Lovran); Slovensko kulturno društvo Lipa (Zadar); Kulturno društvo Slovenski dom Karlovec (Karlovec); Društvo Slovencev Labin (Labin); Slovensko kulturno društvo Stanko Vraz (Osijek); Slovensko kulturno društvo Lipa (Buzet); Slovensko kulturno društvo Oljka (Poreč); Slovensko kulturno društvo Gorski kotar (Tršće); Slovensko kulturno društvo Nagelj (Varaždin); Slovensko kulturno društvo Ajda (Umag); Slovensko kulturno društvo Prešeren (Lokve).

raziskav o dejavnostih za ohranitev slovenskega jezika, ki trenutno potekajo znotraj slovenske skupnosti na Hrvaškem, ni oz. so zgolj parcialne, vseeno lahko trdimo, da tovrstne dejavnosti potekajo. Eden od rezultatov tovrstnih prizadevanj pripadnikov slovenske skupnosti je tudi večanje števila učencev, ki se učijo slovenščine. Število narašča v skoraj vseh oblikah učenja slovenskega jezika na Hrvaškem, najbolj vidno pa je to v obliki modela C, ki se izvaja na večinskih hrvaških šolah, ki ponujajo možnost učenja slovenskega jezika.

Inštitut za narodnostna vprašanja (INV) že skoraj desetletje kontinuirano raziskuje in spremlja procese učenja slovenskega jezika in kulture na Hrvaškem. Zaradi staranja pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem, zmanjševanja števila pripadnikov slovenske skupnosti ter posledičnega zmanjševanja števila govorcev slovenskega jezika na Hrvaškem so bile podane različne intraskupinske in zunanje pobude, zaradi katerih število učencev in dijakov slovenskega jezika na Hrvaškem vendarle narašča. Posamezniki, ki se učijo slovenski jezik in kulturo na Hrvaškem, niso vsi samo slovenskega rodu. Opažamo namreč, da slovenski jezik na Hrvaškem vse bolj pridobiva tudi ekonomski pomen (Riman & Novak Lukanović 2021).

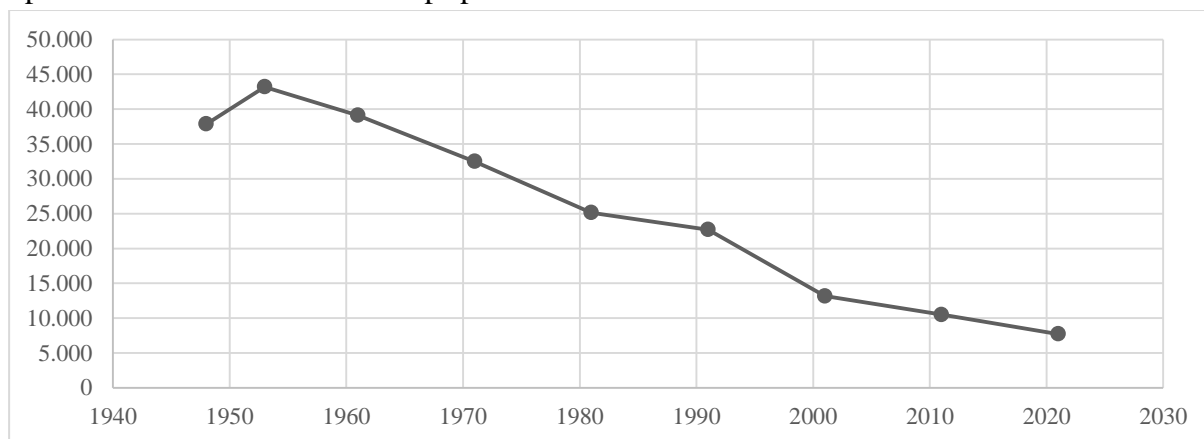
V okviru strokovno-razvojne naloge **Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovenci na Hrvaškem)** je bilo v letu 2023 organiziranih več dogodkov in posameznih akcij za izboljšavo položaja slovenskega jezika na Hrvaškem.

2 Demografske značilnosti slovenske skupnosti na Hrvaškem

Slovenska skupnost se je po popisnih podatkih v zadnjih desetletjih zmanjšala. Največ pripadnikov slovenske skupnosti je na Hrvaškem živel v času po drugi svetovni vojni. Od tedaj se njihovo število zmanjšuje. Čeprav se pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem trudijo ohraniti slovensko identiteto (predvsem v povezavi s slovenskim jezikom in kulturo), število posameznikov, ki se je po popisu prebivalstva leta 2021 opredelili kot Slovenci, kot tudi število tistih, ki so kot materni jezik navedli slovenščino, upada. Tako je bilo po popisu iz leta 2011 zabeleženih 10.517 posameznikov, ki so se opredelili za Slovence, v letu 2021 pa le 7.720 (graf 1).

Graf 1: Število prebivalcev na Hrvaškem, ki so se ob popisih prebivalstva (1948–2021) opredelili za slovensko narodno pripadnost

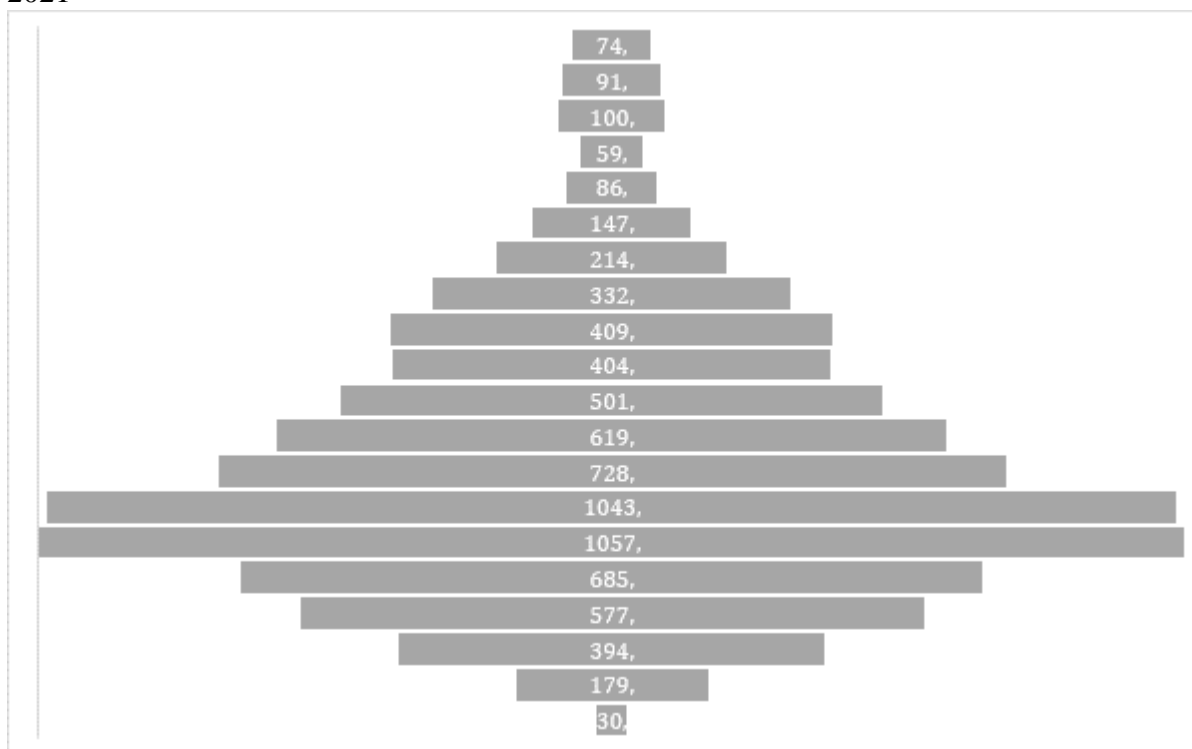

Vir: Popis 2021a

Tudi število prebivalcev Hrvaške, ki so ob popisih kot materni jezik navedli slovenščino, se zmanjšuje iz popisa v popis (graf 5). Število Slovencev na Hrvaškem se očitno zmanjšuje, obenem pa je treba poudariti, da so Slovenci ena najstarejših manjšin na Hrvaškem. Kot je razvidno iz popisnih podatkov iz leta 2021, se največ pripadnikov umešča v starostno skupino med 65 in 75 let (graf 2).

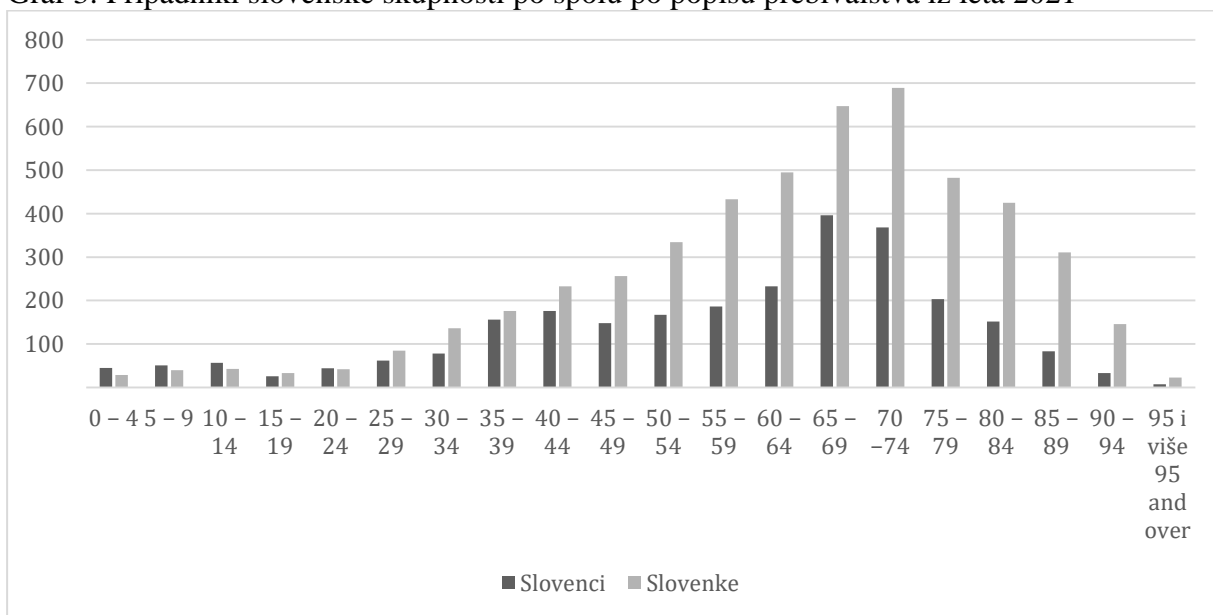
Graf 2: Podatki o starosti pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem po popisu iz leta 2021

Vir: Popis 2021d

Popisni podatki kažejo tudi veliko spolno neenakost, predvsem v najštevilčnejši starostni skupini (graf 3). Spolna neenakost je med pripadniki slovenske skupnosti zabeležena že od začetka 20. stoletja (Pajnič 2018; Szabo 1995) pa do danes.

Graf 3: Pripadniki slovenske skupnosti po spolu po popisu prebivalstva iz leta 2021

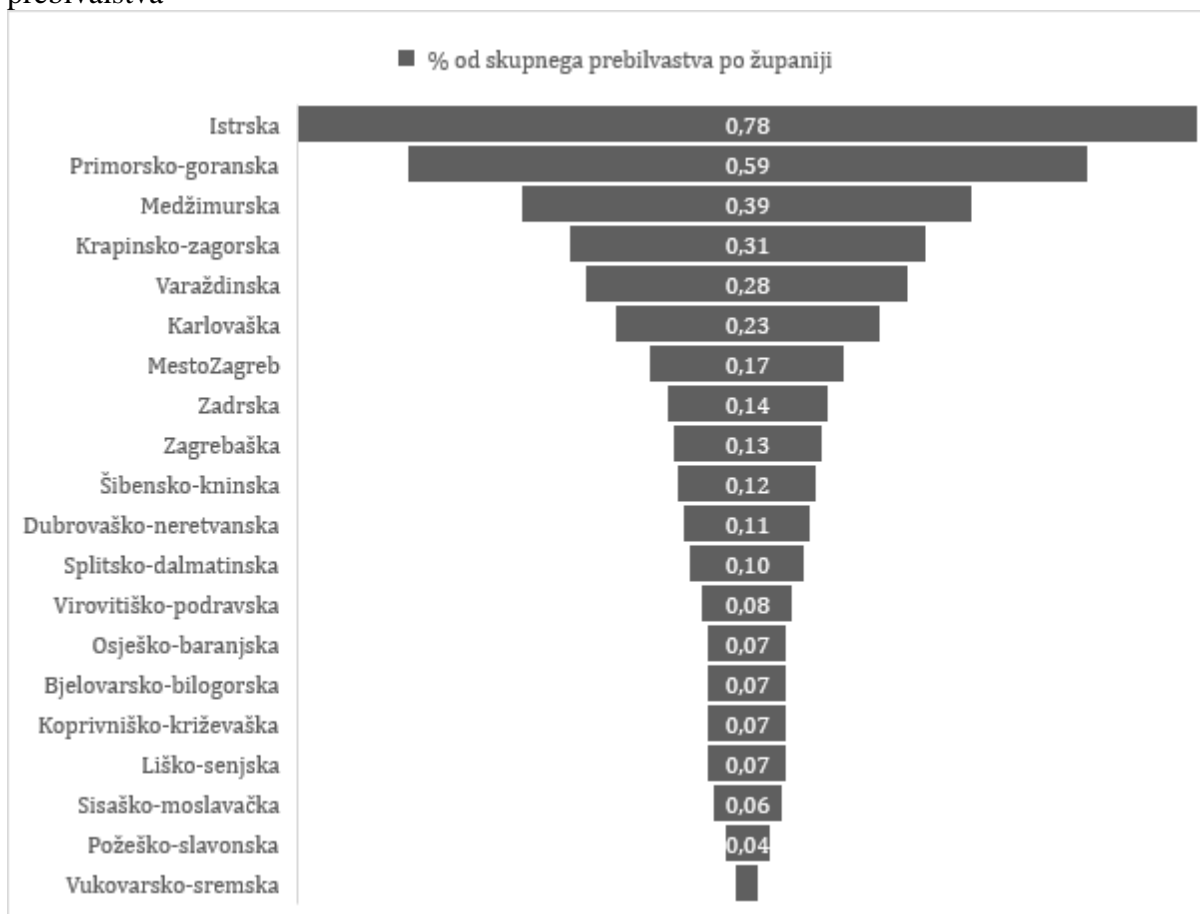

Vir: Popis 2021d

Kot je razvidno iz grafa, je spolna struktura izenačena le med mlajšimi (od 0 do 19 let). Pri analizi učenja slovenskega jezika je pomembno tudi število za Slovence opredeljenih posameznikov po županijah. Če pa se primerja število pripadnikov slovenske skupnosti s številom slovenskih institucij v županiji, lahko pridemo do pomembnih zaključkov. Število posameznikov, ki so se ob popisu prebivalstva leta 2021 opredelili kot Slovenci, je prikazano v grafu 4.

Graf 4: Županije po številu posameznikov, opredeljenih kot Slovenci, kot % od skupnega prebivalstva

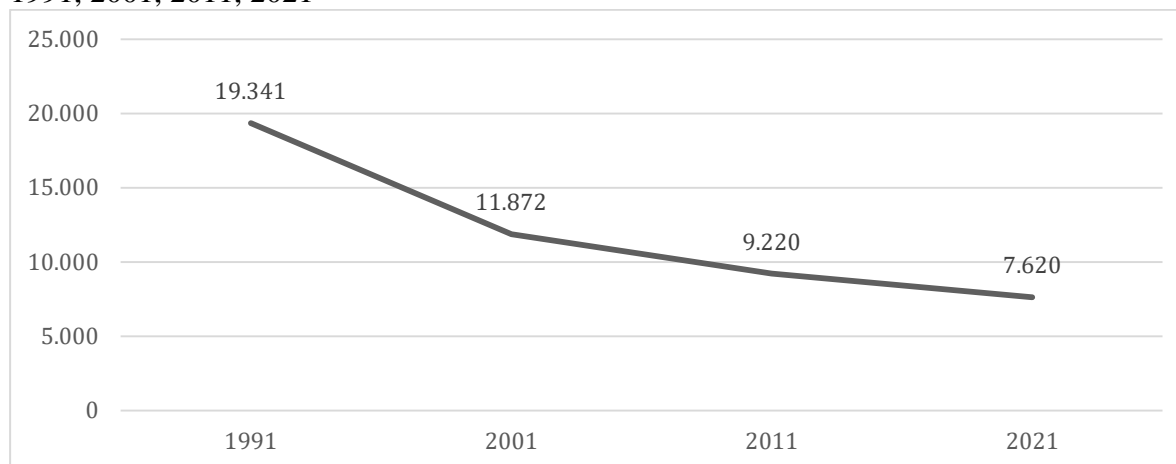
Vir: Popis 2021d

Med prvih pet županij po največjem odstotku posameznikov, ki so se ob popisu prebivalstva leta 2021 opredelili kot Slovenci, spadajo Istrska, Primorsko-goranska, Medžimurska, Krapinsko-zagorska in Varaždinska. Od teh imajo kar tri lepo razvejano slovensko infrastrukturo, medtem ko dve županiji nimata nobenih slovenskih institucij. Istrska županija ter Primorsko-goranska županija sta najbolj razviti, v Krapinsko zagorski županiji in Medžimurski pa ne obstaja nobeno slovensko društvo. V Medžimurski županiji obstaja vsaj možnost učenja slovenskega jezika, in sicer od leta 2023 dalje v Osnovni šoli Gornji Mihaljevec po modelu C, že nekaj časa pa obstaja tudi možnost učenja slovenskega jezika v

obliki dopolnilnega pouka slovenskega jezika. V Krapinsko-zagorski te možnosti zaenkrat še ni. Poleg upadajočega števila Slovencev je vidno tudi zmanjševanje števila govorcev slovenskega jezika na Hrvaškem (graf 5).

Graf 5: Število govorcev slovenskega kot maternega jezika po popisih prebivalstva v letih 1991, 2001, 2011, 2021

Vir: Riman & Novak Lukanović 2021, Popis 2021d

Če se primerjajo popisni podatki iz prejšnjih let z vidika posameznikov, opredeljenih za Slovence, in govorcev slovenskega jezika kot maternega jezika, vidimo, da so številke v letu 2021 skoraj enake. Ob popisu prebivalstva leta 2021 je bilo zabeleženih 7.729 za Slovence opredeljenih posameznikov in 7.620 tistih, ki so se opredelili, da je slovenščina njihov materni jezik. Tu je treba mogoče še dodati podatek, da je v letu 2021 slovensko državljanstvo imelo 2.625 posameznikov (Popis 2021c).

Če število govorcev slovenskega jezika primerjamo po županijah, se glede na popise, izvedene v letih 2001, 2011 in 2021, to zmanjšuje v vseh županijah na Hrvaškem (tabela 1).

Tabela 1: Število govorcev slovenskega jezika kot maternega jezika po županijah

	2001		2011		2021	
	Slovenci	%	Slovenci	%	Slovenci	%
Istrska	1.894	0,92	1.649	0,79	1.527	0.78
Primorsko-goranska	2.682	0,88	2.018	0,68	1.469	0.55
Medžimurska	661	0,56	554	0,49	487	0.46
Krapinsko-zagorska	561	0,39	466	0,35	452	0.37
Varaždinska	583	0,32	505	0,29	484	0.30
Karlovška	305	0,22	261	0,2	239	0.21
Mesto Zagreb	2.600	0,33	1.581	0,2	1.140	0.15
Zadrška županija	253	0,16	277	0,16	238	0.15
Zagrebska	544	0,18	498	0,16	430	0.14
Šibeniško-kninska županija	135	0,12	147	0,13	130	0.13
Dubrovniško-neretvanska	147	0,12	158	0,13	142	0.12
Splitsko-dalmatinska	645	0,14	485	0,11	403	0.10
Liško -senjska	40	0,07	54	0,11	39	0.09
Virovitiško-podravska	52	0,06	46	0,05	52	0.07
Bjelovarsko-bilogorska	98	0,07	74	0,06	64	0.06
Siško-moslavška	135	0,07	85	0,05	70	0.05
Koprivniško-križevska	112	0,09	82	0,07	55	0.05
Osiješko-baranjska	248	0,08	166	0,05	113	0.04
Brodsko-posavska	78	0,04	47	0,03	37	0.03
Požeško-slavonska	49	0,06	27	0,03	20	0.03
Vukovarsko-sremska	50	0,02	40	0,02	29	0.02

Vir: Popis 2021d

Podroben vpogled v tabelo kaže, da se število govorcev sicer zmanjšuje, procentualno pa je v nekaterih županijah število govorcev slovenščine kot maternega jezika ostalo približno enako. Zelo velik upad je v opazen v Primorsko-goranski županiji ter v Mestu Zagreb. Zanimivo je, da je prav v Primorsko-goranski županiji število šol, kjer je možno učenje slovenskega jezika po modelu C, največje.

Prav zaradi zmanjševanja števila posameznikov, ki so se opredelili za pripadnike slovenske skupnosti, ter števila govorcev slovenščine kot maternega jezika je podpora učenju slovenskega jezika na Hrvaškem izjemno pomembna.

Število otrok in število institucij (šole, slovenska društva), ki nudijo pouk slovenskega jezika, se povečuje, prav tako se povečuje število sodelujočih učiteljic in učiteljev.

3 Oris pravne zaščite slovenske manjšine na Hrvaškem s poudarkom na jezikovnih pravicah

Pravni sistem na Hrvaškem zagotavlja relativno visoko stopnjo zaščite ljudskih pravic in temeljnih svoboščin. V kontekstu zaščite pravic manjšin na Hrvaškem ima Ustavni zakon o pravicah narodnih manjšin (2002) osrednjo vlogo v realizaciji splošnega okvira zaščite specifičnih manjšinskih pravic. Poleg tega je treba za razumevanje zaščite jezikovnih pravic omeniti še Zakon o vzgoji in izobraževanju v jeziku in pisavi narodnih manjšin (Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina 2000). Zakon o vzgoji in izobraževanju v jeziku in pisavi narodnih manjšin določa pogoje, pod katerimi narodna manjšina na Hrvaškem uresničuje pravico do izobraževanja v svojem jeziku in pisavi. Vzgoja in izobraževanje manjšin se izvaja v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah.

Uresničevanje manjšinskih pravic slovenske skupnosti poteka predvsem prek slovenskih kulturnih društev (kulturna avtonomija) ter v okviru manjšinske samouprave, ki je bila na podlagi omenjenega ustavnega zakona vzpostavljena leta 2003, sestavljajo pa jo sveti in predstavniki.

Čeprav Ustavni zakon o narodnih manjšinah, ki je temelj pravne zaščite manjšin na Hrvaškem, obstaja že dvajset let, varuhinja človekovih pravic na Hrvaškem opozarja, da so še vedno določene težave pri uresničevanju manjšinskih pravic, predvsem pravic do uporabe jezika in pisave manjšin, pravic do ustrezne zastopanosti pripadnikov manjšin med zaposlenimi v upravi in pravosodju ter do ustrezne zastopanosti v medijih (Pučka pravobraniteljica 2023, 6).

Ko gre za zaščito slovenskega jezika in kulture na Hrvaškem, je treba omeniti, da je bil leta 1994 podpisan splošni dogovor o sodelovanju na področju kulture in izobraževanja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško (Zakon 1994), kjer se med drugim ureja tudi »pouk slovenskega jezika kot materinščine za otroke slovenskega porekla in otroke državljanov Republike Slovenije v Republiki Hrvaški«.

Učenje slovenskega jezika na Hrvaškem podpira tudi Republika Slovenija, predvsem v obliki pouka za pripadnike slovenske manjšine na Hrvaškem v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in Zavodom Republike Slovenije za šolstvo. Podpora učenju slovenskega jezika temelji na Zakonu o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2006). Tako Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport Republike Slovenije v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo nudi strokovno podporo ter financira in organizira dopolnilni pouk slovenščine (DPS). Drugi dokument je Resolucija o odnosih s Slovenci po svetu (2002), ki natančno določa smernice za udeležanje 5. člena Ustave: »Slovenija podpira dejavnosti, ki prispevajo k ohranjanju in utrjevanju identitete Slovencev po svetu, programe za učenje slovenskega jezika in ohranjanje ter bogatenje slovenske kulture. Še posebej so potrebni ukrepi za ohranjanje slovenskega jezika

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

med mladino, ki izgublja stik s slovenstvom, ter za ohranjanje arhivskega gradiva in druge kulturne dediščine med Slovenci po svetu.«

4. Oblike poučevanja slovenskega jezika na Hrvaškem danes

Ohranjanje kulture in jezik pripadnikov manjšine je za vsako manjšinsko skupnost največji izziv, zato je možnost učenja slovenskega jezika v hrvaških šolah toliko bolj pomembna. Možnost učenja slovenskega jezika kljub skromnemu medgeneracijskemu prenosu omogoča izboljšanje položaja manjšinskega jezika ter večjo prepoznavnost, istočasno pa tudi boljše sprejemanje pripadnikov (slovenske) manjšinske skupnosti v družbo, kjer živijo.

Možnost učenja slovenskega jezika obstaja na Hrvaškem že vse od leta 1992, ko so se začele prve ure dopolnilnega pouka slovenskega jezika in kulture. DPS se je prvotno izvajal v krajih, kjer so bila prisotna slovenska društva (Split, Reka, Zagreb).

Slovenski jezik je v hrvaških izobraževalnih ustanovah kontinuirano prisoten od šolskega leta 2009/10 (Reka). Danes se (poleg komercialnih tečajev slovenščine, ki se izvajajo v šolah tujih jezikov, in lektoratov na fakultetah²) v sodelovanju s slovensko skupnostjo izvajajo štiri oblike poučevanja:

- a) dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture (DPS);
- b) učenje slovenskega jezika in kulture po modelu C;
- c) učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji;
- d) tečaji (Riman & Novak Lukanović 2021).

4.1. Dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture

DPS je v letu 2023 izvajalo enajst učiteljic in učiteljev (tabela 2) v skladu z Zakonom o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2006) pod okriljem Ministrstva za vzgojo in izobraževanje v sodelovanju s slovenskimi kulturnimi društvi, Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem, slovenskimi veleposlaništvii v tujini in Uradom Vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu. Temeljni jezikovni cilji DPS so opredeljeni v učnem načrtu Dopolnilni pouk slovenščine v tujini. Cilj DPS je ohranjanje in razvijanje slovenščine pri Slovencih po svetu ter krepitev njihove slovenske identitete, pripadnosti slovenskemu narodu in stikov z matično domovino. Pouk je prostovoljen, namenjen je otrokom, starejšim od štirih let, mladostnikom in odraslim (Riman 2021).

² Lektorati slovenskega jezika so na Filozofski fakulteti na Reki, Filozofski fakulteti v Zadru in Filozofski fakulteti v Zagrebu.

Tabela 2: Podatki o pouku v obliki DPS v letu 2023

Društvo/šola	Kraj	Učiteljica/učitelj
Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom Zagreb	Zagreb	Jure Plut
Gimnazija Josipa Slavenskog Čakovec	Čakovec	Aneja Cafuta
OŠ Peklenica	Peklenica	
OŠ Selnica	Selnica	
OŠ Sveti Martin na Muri	Sv. Martin na Muri	
PŠ OP Mursko Središče	Mursko središče	
Slovensko kulturno društvo Slovenski dom Karlovec	Karlovec	
Slovenski dom Kulturno prosvetno društvo Bazovica	Reka	Vida Srdoč/Natko Štiglic
Slovensko kulturno društvo Ajda	Umag	Darja Čubrić
Slovensko kulturno društvo Prešeren	Lokve	
Slovensko kulturno društvo Gorski kotar	Prezid	Mirjana Žagar
Slovensko kulturno društvo Istra	Pulj	Vida Srdoč
Slovensko kulturno društvo Lipa	Buzet	Eva Ciglar
Slovensko kulturno društvo Stanko Vraz	Osijek	Sabina Horvat Koželj
Slovensko kulturno društvo Triglav	Split	Vera Hrga/Dunja Kranjc
Slovensko kulturno društvo Lipa	Zadar	Tatjana Bajlo

Vir: Podatki, pridobljeni pri izvedbi strokovno-razvojnega naloga 2023

Tu je treba še omeniti, da udeleženci DPS niso vedno samo otroci. Zelo pogosto so tudi dijaki tretjega in četrtega letnika, ki načrtujejo študij v Sloveniji. Udeleženci so tudi študenti, ki načrtujejo svojo poklicno pot v Sloveniji, in člani slovenskih društev, ki imajo različno motivacijo za učenje slovenskega jezika. Včasih je število otrok pravzaprav relativno majhno. Trenutno so otroci aktivno vključeni v pouk v Splitu, Gorskem kotarju, na Reki in v Pulju, intenzivno pa se dela na oblikovanju otroške skupine v Zagrebu.

Na Hrvaškem so tudi primeri (predvsem v Medžimurski županiji), kjer (samo)organizacija ni tako razširjena in pobuda za učenje slovenskega jezika ni prišla od društev, temveč od vidnejših posameznikov slovenske skupnosti na Hrvaškem. V teh primerih se slovenščina poučuje v hrvaških izobraževalnih institucijah (osnovne in srednje šole) in pouk izvaja napotena učiteljica iz Slovenije, medtem ko v drugih primerih DPS učiteljice in učitelji niso napoteni, temveč tudi sami živijo znotraj slovenske skupnosti.

Kot je povedala učiteljica DPS v Medžimurski županiji, se sooča z večjimi izzivi kot v primeru DPS, ki poteka v slovenskem društvu:

V vsej Medžimurski županiji namreč ni niti enega slovenskega društva, kjer bi se zbirali in delovali Slovenci, ki tukaj živijo. Najbližje slovensko društvo je Nagelj v Varaždinski županiji. V tem je tudi eden izmed vzrokov, da se slovenščina tukaj ni začela poučevati že prej. Začetek je zato bil velik izziv. Treba se je bilo znajti in tako so k sodelovanju povabili osnovne in srednje šole, kot začetnico poučevanja slovenščine pa takrat izbrali mene. V večini so se šole dobro odzvale in večina teh šol je v projekt vključenih še danes. Zanimivo je predvsem to, da se kljub bližini slovenske meje le redki vpišejo v program samo zaradi slovenskega porekla. Poglavitni razlogi za učenje slovenščine so zanimanje za študij oziroma delo v Sloveniji, bližina meje in pogosto prehajanje le-te ter sorodstvene vezi. Zanimanje za učenje slovenščine je precejšnje. (Cafuta, 2023).

4.2. Učenje slovenskega jezika in kulture po modelu C (model C)

Hrvaška zakonodaja ponuja tudi možnost učenja jezika narodne manjšine kot materne jezika, ki se poučuje kot izbirni predmet v hrvaški šoli. Model financira hrvaško ministrstvo za znanost in izobraževanje (MZI). Manjšinski (materni) jezik se poučuje od 2 do 5 šolskih ur na teden. To vključuje tudi spoznavanje matične kulture, književnosti, zemljepisa in zgodovine ter glasbene in likovne umetnosti. Po tem modelu se izobražujejo pripadniki albanske, avstrijske, češke, madžarske, makedonske, nemške, poljske, ruske, rusinske, slovaške, slovenske, srbske, ukrajinske in judovske narodne manjšine (Riman 2021, 16–17).

V učenje slovenskega jezika in kulture po modelu C v letu 2023 je bilo vključenih 13 osnovnih in srednjih šol (9 osnovnih šol in 4 srednje šole), in na njih je poučevalo 9 učiteljev slovenskega jezika. Od tega vsi učitelji niso ustrezno kvalificirani, temveč so nekateri zgolj nestrokovna zamenjava, ki jo narekuje pomanjkanje učnega kadra (tabela 3).

Tabela 3: Podatki o pouku v obliki modela C³ 2023

Društvo/šola ⁴	Kraj	Učiteljica/učitelj
Druga gimnazija Varaždin	Varaždin	Miroslav Gradečak
OŠ Andrija Mohorovičić	Matulji	Lidija Ivica
Področna šola OŠ Andrija Mohorovičić	Jušiči	Mugoša/Romana Šrab
OŠ Klana	Klana	Simona Mahovič
OŠ Pečine	Reka	
Prva sušačka hrvaška gimnazija	Reka	
OŠ Kozala	Reka	
OŠ Marije i Line	Umag	
OŠ Vazmoslava Grželja	Buzet	Darja Čubrić
Srednja šola za uporabno umetnost in oblikovanje	Pulj	Suzana Kariko
OŠ Bregana	Bregana	Lidija Vučajnk
Gimnazija Lucijana Vranjanina	Zagreb	Jure Plut
OŠ Gornji Mihaljevec	Gornji Mihaljevec	Marina Kovač Fartek

Vir: Podatki, pridobljeni pri izvedbi strokovno-razvojne naloge 2023

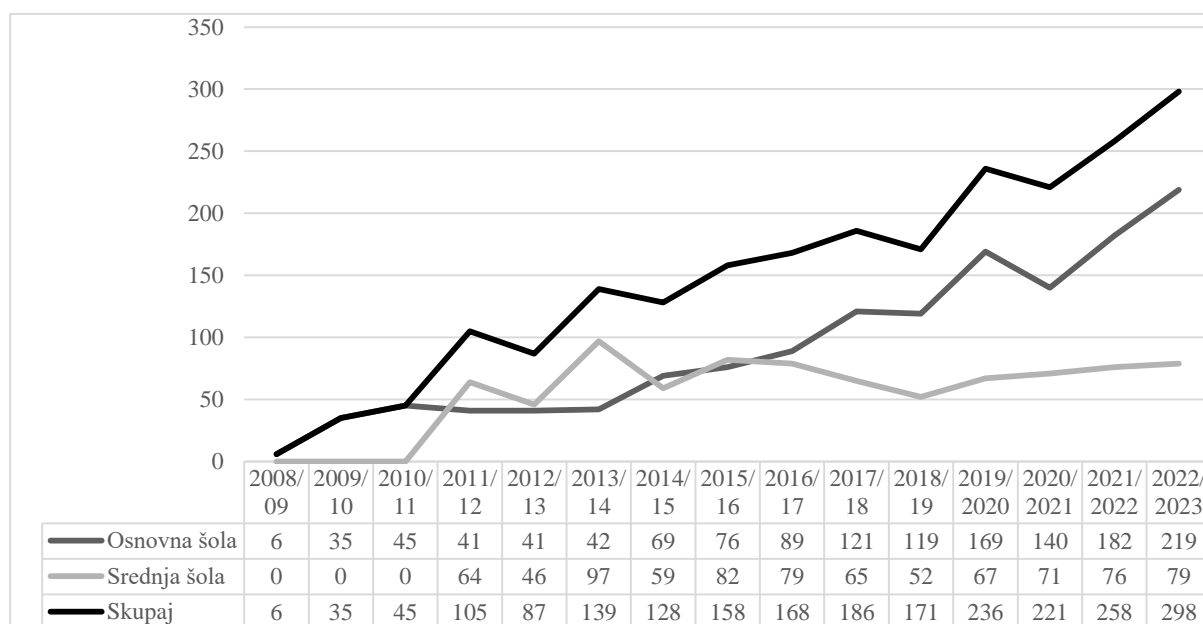
Število šol in učencev slovenskega jezika na Hrvaškem, predvsem v modelu C, narašča. Razlogi za to so povezani z ozaveščanjem položaja in pravic, ki jih imajo predstavniki slovenske skupnosti na Hrvaškem. Vse bolj močan je tudi vpliv pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki se zavedajo pomembnosti vključevanja slovenskega jezika v hrvaški izobraževalni sistem. Prikaz razvoj učenja slovenskega jezika po modelu C je v grafu 6.

³ Tu je treba omeniti, da pouk slovenskega jezika poteka tudi na srednji šoli v Čakovcu, financira pa ga Ministrstvo za znanost in izobraževanje Republike Hrvaške (MIZ). Pouk poteka v zasebni (verski) šoli, MIZ pa ga v svojih poročilih ne omenja. Zato tudi ni naveden v tej tabeli.

⁴ Trenutno poteka uvajanje predmeta Slovenski jezik v Gimnaziji Lucijana Vranjanina v Zagrebu. Do tega je prišlo zaradi izjemne angažiranosti Agate Klinar Medaković, tajnice Sveta slovenske manjšine Mesta Zagreb.

Graf 6: Število učencev in dijakov po modelu C od šolskega leta 2008/09 do šolskega leta 2022/23⁵

Vir: MIZ (2009); MIZ (2010); MIZ (2011); MIZ (2012); MIZ (2018); MIZ (2019a); MIZ (2019b); MIZ (2021a); MIZ (2021b); MIZ (2022)

Pomembno je poudariti, da učenje slovenskega jezika na Hrvaškem podpirata tako Republika Slovenija (RS) kot tudi Republika Hrvaška (RH). Slovenščina ima na Hrvaškem relativno urejen status in tudi pravica do učenja slovenščine je zaščiten z zakoni, vendar zaradi decentraliziranosti same države pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem svoje pravice težko uresničujejo. Pogosto se zgodi, da večinske šole na Hrvaškem ne odgovorijo na uradne zahteve, da se izvede anketa za preverjanje interesa za učenje slovenskega jezika.⁶

Uvajanje pouka po modelu C je, čeprav zveni zelo enostavno, dolgotrajen proces, ki se pogosto zavleče za več mesecev, predstavniki prej omenjenih institucij pa se nemalokrat srečujejo z birokratskimi ovirami ter nerazumevanjem in nesodelovanjem vodilnih v hrvaških izobraževalnih institucijah.

⁵ Za šolsko leto 2023/24 še niso objavljeni podatki, tako da je prikazana le situacija v prvi polovici leta 2023.

⁶ Zelo ilustrativen je primer OŠ Lovran, kjer je v letu 2019 Svet slovenske manjšine Primorsko-goranske županije skupaj z Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem zaprosil za preverjanje interesa za pouk slovenščine. Tudi po večletnem urgiranju to še vedno ni bilo storjeno. Ob prošnji pa je ravnateljica rekla, da je anketa izvedena ustno in da noben otrok ni bil zainteresiran. V OŠ Žakanje je ravnateljica obljubila izvajanje ankete, ampak je po nekajmesečnem obdobju nehala odgovarjati na elektronska sporočila predsednice Zveze slovenskih društev na Hrvaškem in anketa nikoli ni bila izvedena. Podobna situacija je bila tudi v Srednji hotelirski turistični šoli v Opatiji. Po sestanku z ravnateljico nikoli ni bila izvedena anketa. Čeprav je bila podana pobuda za izvedbo anket tudi na osnovnih šolah v Krapinsko-zagorski in Medžimurski županiji, in sicer že v začetku leta 2022 v sodelovanju z Barbaro Antolić Vupora, do sedaj Zveza slovenskih društev na Hrvaškem in pobudnica Barbara Antolić Vupora nista dobili nobenih odgovorov.

4.3. Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji (USJK)

Projekt Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji se je začel v šolskem letu 2012/13. V prvem šolskem letu se je pouk izvajal na naslednjih osnovnih šolah: OŠ Izidora Poljaka Višnjica (POŠ Julijane Erdödy Drašković, Cvetlin); OŠ Ante Starčevića Lepoglava; OŠ Petar Zrinski Jalžabet; OŠ Cestica; OŠ Antuna i Ivana Kukuljevića Varaždinske Toplice; OŠ Petrijanec; OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog Ivanec; OŠ Bisag; OŠ Visoko; OŠ Breznički Hum; OŠ grofa Janka Draškovića Klenovnik; OŠ Andrije Kačića Miošića; Donja Voća (POŠ Antuna Gustava Matoša, Gornja Voća).

Ta model učenja slovenskega jezika je kombinacija DPS in učenja po modelu C. V prvem letu izvajanja projekta je osem učiteljic iz slovenskih obmejnih krajev začelo s poukom slovenščine na prej naštetih osnovnih šolah v Varaždinski županiji, sčasoma pa se je število učiteljic, šol in otrok, ki so sodelovali v projektu, spreminjalo.

V učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji je od septembra 2022 vključena ena učiteljica. Delo slovenskih učiteljic financira MIZŠ, pouk pa se izvaja v prostorih lokalnih osnovnih šol na Hrvaškem. Ocene se ne vpisujejo v spričevalo, obisk pouka slovenskega jezika in kulture je prostovoljen in se izvaja v popoldanskih urah (Riman 2021: 17–18).

Podatki o šolah, vključenih v projekt Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji, je v tabeli 4.

Tabela 4: Podatki o pouku v obliki USJK v letu 2023

Kraj	Osnovna šola	Število otrok (šolsko leto 2022/23)	Število otrok december 2023
Cestica	OŠ Cestica	4	4
Cvetlin	OŠ Izidora Poljaka, PŠ Cvetlin	0	0
Črešnjevo	OŠ Tužno, PS Črešnjevo	5	7
Donja Voća	OŠ Andrije Kačića Miošića	5	6
Kamenica	OŠ Ivana Rangera	5	7
Lepoglava	OŠ Ante Starčevića	8	13
Petrijanec	OŠ Petrijanec	11	12
Radovan	OŠ Metel Ožegović	10	9
Tužno	OŠ Tužno	0	5
Vidovec	OŠ Vidovec	5	6
Vinica	OŠ Vinica	11	7
Višnjica	OŠ Izidora Poljaka	5	7
Skupaj		69 učencev	83 učencev

Vir: Podatki, pridobljeni pri izvedbi strokovno-razvojnega projekta 2023

4.4. Različni tečaji v organizaciji slovenskih društev na Hrvaškem

Učenje slovenščine v okviru različnih tečajev v organizaciji slovenskih društev na Hrvaškem izvaja ena učiteljica (Tabela 5). Tečaji so običajno organizirani v slovenskih društvih in se izvajajo po potrebi. Edino društvo, ki kontinuirano izvaja tečaj slovenskega jezika, je Slovenski dom Zagreb (Riman & Lukanović 2021).

Tabela 5: Podatki o pouku v obliki tečaja v letu 2022/23

Društvo/šola	Kraj
Slovenski dom Zagreb	Zagreb

Vir: Podatki, pridobljeni pri izvedbi strokovno-razvojne naloge 2023

5 Kadrovske spremembe in izzivi z učnim kadrom

V šolskem letu 2022/23 slovenščino v eni od prej omenjenih oblik poučuje skupaj 18 učiteljic (tabela 6). Ob koncu šolskega leta 2022/23 ter ob koncu leta 2023 je na tem področju prišlo do kadrovskih sprememb (zamenjave – prišli sta dve novi učiteljici, en učitelj in ena učiteljica pa sta odšla iz izobraževalnega sistema). Pouk se izvaja v različnih krajih Hrvaške, število učiteljic in učiteljev pa je v vsaki obliki različno (tabela 6).

Tabela 6: Podatki o številu učiteljic in učiteljev v določenih oblikah pouka ob koncu leta 2022

Oblika	Število učiteljic/učiteljev
DPS	11 (-1)
Model C	9 (-1)
USJK	1
Tečajji	1
Skupaj	19

Vir: Podatki, pridobljeni pri izvedbi strokovno-razvojnega naloga 2023

Število učiteljev se nenehno spreminja, in sicer:

- zaradi nihanja števila otrok v določenih oblikah ter večanja izobraževalno-vzgojnih skupin se zmanjšuje oz. povečuje število učiteljev;
- zaradi relativno slabših plač učiteljev slovenskega jezika, ki poučujejo po modelu C, je tudi relativno velika fluktuacija učnega kadra;
- do sprememb prihaja tudi, ker učiteljice in učitelji niso ustrezne izobrazbe ter pogosto iščejo možnosti pridobitve drugega delovnega mesta;
- zaradi večanja števila šol, kjer se izvaja pouk slovenščine po modelu C;
- zaradi objektivnih izzivov, s katerimi so se učiteljice v prejšnjih letih soočale pri izvajanju pouka v okviru projekta Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji.

Kot je razvidno iz tabel (tabela 6, tabela 7 in tabela 8), nekateri učitelji poučujejo samo v eni obliki, nekateri pa so vključeni v različne oblike, odvisno od potreb na terenu in vključenosti v slovensko skupnost na Hrvaškem. Dejstvo pa je, da je učitelje za pouk slovenskega jezika na Hrvaškem zelo težko pridobiti. To je obenem tudi eden od razlogov, zakaj je uvedba slovenskega jezika v hrvaške izobraževalne institucije včasih tako dolgotrajna. Pripadniki slovenske skupnosti, kot tudi ravnatelji osnovnih in srednjih šol, kjer obstaja interes za pouk slovenskega jezika, se zavedajo, da tudi če hrvaško ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport odobri uvedbo slovenskega jezika, mogoče ne bo ustreznega kadra in zato se odobreni predmetnik ne bo mogel izvesti.

Problem s kadri je bil v OŠ Bregana (STA 2022a; Bernik, 2022; STA, D. J., 2022), izzivi so tudi v Istrski županiji, kjer se je celo zaprla možnost učenja slovenskega jezika na Gimnaziji v Pulju, ker ni bilo ustreznega profesorja (Bagar 2021). Določeni zapleti so bili tudi pri uvedbi slovenskega jezika v Prvo hrvaško sušačko gimnazijo na Reki, pa tudi v nekaterih drugih šolah, kjer je pouk slovenskega jezika prisoten že nekaj časa.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Predstavniki slovenske skupnosti in raziskovalci INV na te izzive opozarjajo različne institucije, ki so pristojne za izvedbo pouka slovenskega jezika tako v RS kot v RH (K. T. 2023; STA 2023a; STA 2023b).

6 Izvedene aktivnosti

Vse prej napisano je vplivalo na oblikovanje izvedbo aktivnosti v letu 2023. Aktivnosti so se nanašale na prve tri oblike pouka slovenskega jezika (DPS, model C in projekt USJK Vž).

a) Model C

Uvedba predmeta Slovenski jezik in kultura po modelu C

Že konec leta 2022 se je začelo z intenzivnim uvajanjem slovenskega jezika po modelu C v šole v Varaždinski (Mesto Varaždin), Krapinsko-zagorski in Medžimurski županiji.

Tako je bil že v marcu 2022 organiziran sestanek pri županu Krapinsko-zagorske županije. Čeprav je so bile prošnje za uvedbo slovenskega jezika po modelu C v določene osnovne šole oddane že takrat, Zveza slovenskih društev kot pobudnica vse do danes še ni prejela nobenega uradnega odgovora iz Krapinsko-zagorske županije.

Od decembra 2022 je potekala intenzivna komunikacija z IV. in VI. osnovno šolo v Mestu Varaždin zaradi potencialne uvedbe slovenskega jezika po modelu C.

Na VI. osnovni šoli je bil sestanek organiziran prek ZOOM platforme 1. 3. 2023. Povratno informacijo smo dobili šele 15. 5. 2023, ko je bilo sporočeno, da se bo uvedba slovenskega jezika v dogovoru z Mestom Varaždin začela v IV. osnovni šoli.

Ko so se začeli pogovori z VI. osnovno šolo, je bila kontaktirana tudi IV. osnovna šola. Zadnje sporočilo glede dogovora je bilo poslano maja 2023.

Cel čas je bila intenzivna tudi komunikacija z Mestom Varaždin, A v letu 2023 predmet Slovenski jezik in književnost po modelu C ni uveden v nobeno osnovno šolo v Mestu Varaždin. Pogovori o tej možnosti so se nadaljevali v februarju 2024 (B V 2024; Barić 2024).

V Medžimurski županiji je bil organiziran sestanek z ravnateljico OŠ Gornji Mihaljevec. Sestanek je bil na osnovni šoli 16. 3. 2023. Že v septembru je ravnateljica dobila dovoljenje Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport Republike Hrvaške, evidentiran je bil ustrezen kader in s poukom se je začelo 1. 10. 2023.

Posodobljeni kurikulum za predmet Slovenski jezik in kultura po modelu C

Od aprila do decembra se je v sodelovanju s hrvaškim Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport pristopilo k obnovi kurikuluma za predmet Slovenski jezik in kultura po modelu C.

Kurikulum je oblikovan in je poslan v recenzijo (priloga 1). Ko bo kurikulum sprejet, bo posredovan tudi slovenskim institucijam, da bi se ocenila možnost, da se učencem in dijakom, ki se učijo slovenski jezik v hrvaških institucijah, znanje jezika prizna tudi v izobraževalnih institucijah v Sloveniji.

Povezovanje ravnateljev osnovnih in srednjih šolah, kjer se izvaja predmet Slovenski jezik in kultura po modelu C

V cilju boljšega povezovanja, tudi s slovenskimi institucijami (MVI in USZS), ki podpirajo učenje slovenskega jezika na Hrvaškem, je bilo 10. 11. 2023 organizirano srečanje vseh ravnateljev osnovnih in srednjih šol na Hrvaškem, kjer obstaja predmet Slovenski jezik in kulture. Srečanja so se udeležili ravnatelji naslednjih osnovnih in srednjih šol:

- OŠ Pećine, Reka;
- OŠ Kozala, Reka;
- OŠ Matulji i PŠ Jušići, Matulji;
- OŠ Klana, Klana;
- OŠ Milana Langa Bregana, Bregana;
- Prva sušaška hrvaška gimnazija na Reki, Reka;
- Gimnazija Lucijana Vranjanina, Zagreb.

Sestanka sta se udeležila tudi predstavnik USZS Rudi Merljak in predstavnik MVI Roman Gruden.

b) Uvedba DPS v nekatera slovenska društva na Hrvaškem

Zadar

Intenzivno se je delalo tudi na uvedbi dodatnih možnosti pouka v obliki DPS. Tako se je že maja začelo z oblikovanjem skupine pri Slovenskem kulturnem društvu v Zadru (učiteljica Tatjana Bajlo). Oblikovani so bili letaki za pouk slovenskega jezika (slika 1).

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Slika 1: Letak za učenje slovenskega jezika v društvu v Zadru

Slovensko kulturno društvo „Lipa“ Zadar organizira
TEČAJ SLOVENSKEG JEZIKA
DPS - Dopolnilni pouk slovenščine

SLOVENSKO DRUŠTVO
LIPA
ZADAR

Spoštovani, dragi prijatelji!
Pozivamo sve zainteresirane za učenje slovenskog jezika, bez obzira na dob i eventualno predznanje, da se jave na mail
DPS-dopunska nastava slovenščine Zadar: slovenskijezikzd@gmail.com

i na taj se način prijave na natječaj koji organizira Slovensko kulturno društvo „Lipa“ Zadar uz potporu Ministarstva za odgoj i obrazovanje Republike Slovenije i Saveza slovenskih društava Republike Hrvatske.

Nastava za sve sudionike je besplatna, a održavat će u večernjim satima. O pojedinostima u vezi s početkom, vremenom i mjestom održavanja nastave, prijavljeni će biti pravodobno obaviješteni.

Tatjana Bajlo – voditeljica tečaja, Slovensko kulturno društvo „Lipa“ Zadar

REPUBLICA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

ZVEZA SLOVENSKEG DRUŠTEVA NA HRVAŠKEM
SAVEZ SLOVENSKEG DRUŠTAVA U HRVATSKOJ

Slovensko kulturno društvo LIPA-letak tečaj slov. jezika.indd 1

9/1/23 10:29 AM

Uvedba DPS je prinesla intenzivno usklajevanje, iskanje prostorov, koordinaciju uvajanja DPS, pomoć pri popularizaciji možnosti učenja slovenskega jezika v Zadru itd. (O57info 2024; Zadarski.hr, 2024; eZadar 2024).

Bregana

Pouk slovenskega jezika v obliki DPS se v sodelovanju z ravnateljem Osnovne šole Milan Lang Igorjem Matijašičem v prostorih šole izvaja od začetka januarja. Pri uvedbi DPS je bila tako kot v Zadru potrebna pomoč pri usklajevanju, iskanju prostorov, koordinaciji DPS in popularizaciji (Slika 2).

Slika 2: Pouk v obliki DPS v prostorih OŠ Milan Lang v Bregani

c) Zakorakajmo v slovenščino II

V letu 2023 se je intenzivno delalo na grafičnem oblikovanju delovnega zvezka *Zakorakajmo v slovenščino II*. Trenutno je zvezek v zadnji fazi tehničnega urejanja (priloga 2) in bo natisnjen v začetku leta 2024. Avtorice so Patricija Bračič, Brigita Fridl, Damjana Hliš, Mateja Krajnc in Nina Žnidarič. Recenzentki sta dr. Tatjana Vučajnk in Vida Srdoč.

Javna predstavitev bo v letu 2024 v Ljubljani, pa tudi na srečanju učiteljic, ko bo oktobra 2024 predvidoma na Reki.

d) Znanstvena in strokovna predstavitev kontinuiranega spremljanja pouka slovenskega jezika na Hrvaškem

V letu 2023 se je intenzivno delalo tudi na predstavitvi aktivnosti in znanstvenih zaključkov, ki so nastali na temelju do sedaj izvedenih strokovno-razvojnih nalog.

Tako so bile že marca na Inštitutu za narodnostna vprašanja predstavljene aktivnosti, ki so bile izvedene v letu 2022. Predstavitev trenutnega položaja slovenskega jezika na Hrvaškem je potekala virtualno. Predstavitve sta se udeležila tudi sodelavca Damjana Hliš in Natko Štiglič. Predstavljen je bil tudi delovni zvezek *Zakorakajmo v slovenščino II*.

Predstavitev je dostopna tudi na Youtube kanalu:
https://www.youtube.com/watch?v=ImU_RQs5VL4.

RIMAN, Barbara, HLIŠ, Damjana, ŠTIGLIČ, Natko. *Učenje in položaj slovenskega jezika med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem danes : okrogla miza, sejna soba Inštituta za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 22. 3. 2023*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja; [San Bruno]: YouTube [distributer], 2023. [COBISS.SI-ID [157499907](#)] kategorija: SU (S)
točke: 1.67, št. avtorjev: 3

Analize podatkov in zaključki, oblikovani pri izvajanju strokovno-razvojnih nalog, so bili predstavljeni na mednarodnem znanstvenem srečanju na Hrvaškem v aprilu 2023. Na znanstvenem srečanju so bili predstavljeni rezultati anketnega raziskovanja med učenci, ki se učijo slovenski jezik po modelu C. Poudarek je bil na razlogih za učenje slovenskega jezika.

RIMAN, Barbara, NOVAK-LUKANOVIČ, Sonja. Učenje slovenskega jezika kao manjinskog jezika u Hrvatskoj = Teaching Slovenian as a minority language in Croatia. V: *Jezik, književnost i obrazovanje : stanje i perspektive : knjiga sažetaka : 5. Međimurski filološki i pedagoški dani*. 5. Međimurski filološki i pedagoški dani, Čakovec, 27. travnja 2023. Čakovec: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Odsjek u Čakovcu, 2023. Str. [79]. ISBN 978-953-380-005-9. <https://webshop.ufzg.hr/proizvod/zbornik-sazetaka-5-medimurski-filoloski-i-pedagoski-dani/>. [COBISS.SI-ID [152720387](#)] kategorija: SU (S)
točke: 1, št. avtorjev: 2

Rezultati raziskav so predstavljeni tudi v slovenskem časopisu *Jezik in slovstvo*. V prispevku so pokazani izzivi, s katerimi se srečujejo učitelji slovenskega jezika na Hrvaškem.

RIMAN, Barbara, NOVAK-LUKANOVIČ, Sonja. Slovenski jezik in vloga učiteljev slovenskega jezika na Hrvaškem. *Jezik in slovstvo*. [Tiskana izd.]. 2023, letn. 68, št. 1, str. 19-33, tabeli, graf. prikaza. ISSN 0021-6933. <https://journals.uni-lj.si/jezikinslovstvo/article/view/13241>, DOI: 10.4312/jis.68.1.19-33. [COBISS.SI-ID [149422595](#)], [SNIP]
financer: ARRS, Program, P5-0081, SI, Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

kategorija: 1A3 (Z, A', A1/2); uvrstitev: Scopus (h), Scopus (d), MBP (BLING, ERIHPLUS, MLAIB); tip dela je verificiral OSICH
točke: 31.29, št. avtorjev: 2

Analiza podatkov, pridobljena pri izvajanju raziskav in spremljanju učenja slovenskega jezika na Hrvaškem, bo predstavljena javnosti (znanstveni in širši) tudi v letu 2024.

7 Zaključek

Položaj slovenskega jezika na Hrvaškem je poseben, kompleksen in specifičen. Ima svoje zakonitosti, kot jih ima tudi v drugih sosednjih državah Slovenije.

Zaradi znanih, pa tudi zaenkrat neevidentiranih in neznanih dejavnikov, slovenščina lažje ali težje utrjuje svoj položaj med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem. Na to vplivajo tako pripadniki slovenske skupnosti sami kot tudi učitelji slovenščine ter okolje, v katerem slovenščina obstaja.

Na Hrvaškem obstaja relativno dobra zakonska osnova, vendar zaradi birokratizacije postopka, včasih pa tudi vpliva ravnateljev, vedno in povsod ni mogoče uresničevati pravice do učenja maternega (slovenskega) jezika. Izjemno pomembno vlogo naj bi imela tudi zunanja politika Republike Slovenije, ki bi poleg zakonskih možnosti in podpore učenju slovenskega jezika včasih morala pomagati pripadnikom slovenske manjšine v njihovih naporih, da uresničijo zakonske možnosti, ki jih imajo v državi gostiteljici.

Poleg uvedbe pouka slovenskega jezika so največji izziv še vedno učitelji slovenskega jezika na Hrvaškem. Tudi v letu 2023 je prišlo do sprememb in zamenjave določenih učiteljev in učiteljic slovenskega jezika na Hrvaškem.

Učitelji slovenskega jezika bi se morali bolj povezati s pripadniki slovenske skupnosti. Učitelji bi na ta način pridobili več podpore, sam pouk bi bil vidnejši in lahko bi se priključilo večje število otrok. Vsekakor bi sodelovanje slovenskih društev ter predstavnikov in svetov z učitelji, posledično tudi s šolami, pripeljalo do potencialne pomladitve slovenskih društev in medgeneracijskega sodelovanja, s tem pa bi slovenska društva okrepila svojo vlogo pri ohranjanju slovenskega jezika, kulture in identitete nasploh.

Interes za pouk slovenskega jezika na terenu obstaja, a pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem žal nimajo dovolj moči niti ustreznega aparata, da bi svoje zakonske pravice tudi uresničili.

8 Literatura

Bagar, L., 2021. SLOVENSKO KULTURNO DRUŠTVO Zbor, kreativne radionice i besplatna škola slovenskog jezika. *Glas Istre* 19. 7., <https://www.glasistre.hr/kultura/slovensko-kulturno-drustvo-zbor-kreativne-radionice-i-besplatna-skola-slovenskog-jezika-746320> (dostop 1. 2. 2024).

Bernik, T. 2022, Slovenci na Hrvaškem vse težje do učenja slovenščine, *Slovenska tiskovna agencija* (17. 9.), <https://www.sta.si/3080316/slovenci-na-hrvaskem-vse-tezje-do-ucenja-slovenscine> (dostop 19. 12. 2022).

Bratt Paulston, C., 1994: *Linguistic Minorities in Multilingual Settings: Implications for Language Policies*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Cafuta, A., 2023. Dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture v Medžimurski županiji. *Novi odmev* 82, 20.

Elosua, P., 2016. Minority language revitalization and educational assessment: Do language-related factors impact performance? *Journal of Sociolinguistics* 2(20), 212–228.

Hornberger, N. H. (ur.), 2008. *Can Schools Save Indigenous Languages? Policy and Practice on Four Continents*. Palgrave Macmillan, New York.

K. T., 2023. Povečuje se število učencev na Hrvaškem, ki se učijo slovenščino, *RTV SLO MMC*, 10. 11., <https://www.rtv slo.si/svet/evropa/povecuje-se-stevilo-ucencev-na-hrvaskem-ki-se-ucijo-slovenscino/687777> (dostop 1. 2. 2024).

Lokar, M., 2013. Zelen kot Slovenija in rdeč kot ljubezen: slovenski jezik med Slovenci v prostoru nekdanje Jugoslavije. *Dve domovini* 38, 141–151.

Pajnič, K., 2018. Ekonomski položaj in demografska struktura Slovencev na Hrvaškem: včeraj, danes, jutri. *Razprave in gradivo* 80, 65–88.

Popis 2021a, *Popis 2021.-podaci iz prošlih popisa*. DZS, https://podaci.dzs.hr/media/0h4n5q5v/podaci_proslih_popisa.xlsx (dostop 1. 11. 2023).

Popis 2021b, *Stanovništvo prema starosti*. DZS, https://podaci.dzs.hr/media/bahkzev0/popis_2021-stanovnistvo_po_zupanijama.xlsx (dostop 1. 11. 2023).

Popis 2021c, *Stanovništvo prema zemlji državljanstva*. DZS, https://podaci.dzs.hr/media/3hue4q5v/popis_2021-stanovnistvo_rh.xlsx (dostop 1. 11. 2023).

Popis 2021d, *Stanovništvo prema narodnosti*. DZS, https://podaci.dzs.hr/media/bahkzev0/popis_2021-stanovnistvo_po_zupanijama.xlsx (dostop 1. 11. 2023).

Pučka pravobraniteljica, 2023. *Izvešće pučke pravobraniteljice: Analiza stanja ljudskih prava i jednakosti u Hrvatskoj, 2022*. Ured Pučke pravobraniteljice, Zagreb, <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=6465f2bc2565a1684402876> (dostop 10. 9. 2023).

Resolucija o položaju avtohtonih slovenskih manjšin v sosednjih državah in s tem povezanimi nalogami državnih in drugih dejavnikov Republike Slovenije (RePASM). Uradni list RS, 35 (1996), 5. 7. 1996, 2946.

Riman, B & Novak Lukanović, S., 2021. Trideset let učenja slovenskega jezika na Hrvaškem. *Razprave in gradivo* 87, 173–194.

Riman, B. & Novak Lukanović, S., 2021. Trideset let učenja slovenskega jezika na Hrvaškem. *Razprave in gradivo* 87, 173–194.

Riman, B. & Štiglić, N. The Socioeconomic Position of National Minorities with a Special Emphasis on Slovenes in Croatia over the Past Thirty Years. *Razprave in gradivo* 91, 25-50.

Riman, B., 2021. *Podpora in razvoj pouka slovenskega jezika na Hrvaškem – posvet: strokovno- razvojna naloga: koordinacija in evalvacija učenja slovenskega jezika na Hrvaškem*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.

Riman, B., 2022. *Sosedje Slovenci: Slovenci na Hrvaškem [razstava v Razstavni dvorani NUK, Turjaška 1, Ljubljana, 4. julij – 5. oktober 2019, 10. maj 2022] = Susjedi Slovenci: Slovenci u Hrvatskoj [izložba u Izložbenoj dvorani NUK, Turjaška 1, Ljubljana, 4. srpanj – 5. listopad 2019, 10. svibanj 2022]*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Inštitut za narodnostna vprašanja, Zveza slovenskih društev na Hrvaškem, Ljubljana.

STA 2022a, Na osnovni šoli Bregana pouka slovenščine najverjetneje ne bo, ker ne najdejo učitelja, *Slovenska tiskovna agencija* (1. 10.), <https://www.sta.si/3086878/na-osnovni-soli-v-bregani-pouka-slovenscine-najverjetneje-ne-bo-ker-ne-najdejo-ucitelja> (dostop 19. 12. 2022).

[STA, 2023a](#). V šolah na Hrvaškem se povečuje število učencev slovenščine, *najdi.si*, 10. 11. [V šolah na Hrvaškem se povečuje število učencev slovenščine | Lokalec.si na najdi.si novicah](#) (dostop 1. 2. 2024).

STA, 2023b. V šolah na Hrvaškem se povečuje število učencev slovenščine, *STA*, 10. 11. [STA: V šolah na Hrvaškem se povečuje število učencev slovenščine](#) (dostop 1. 2. 2024).

STA, D. J., 2022, Na osnovni šoli pouka slovenščine najbrž ne bo, ker ne najdejo učitelja, *Žurnal* 24, (1. 10.), <https://www.zurnal24.si/svet/na-osnovni-soli-pouka-slovenscine-najbrz-ne-bo-ker-ne-najdejo-ucitelja-394098> (dostop 19. 12. 2022).

Szabo, A., 1995. Socijalna struktura Slovenaca u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji između 1880. i 1910. godine. V V. Kržišnik-Bukić (ur.) *Slovenci v Hrvaški*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 85–105.

ULPPNM – Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2023c. *Kulturnu autonomiju održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture, te očuvanjem i zaštitom svojih*

kulturnih dobara i tradicije. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Zagreb, <https://ljudskaprava.gov.hr/kulturnu-autonomiju-odrzavanjem-razvojem-i-iskazivanjem-vlastite-kulture-te-ocuvanjem-i-zastitom-svojih-kulturnih-dobara-i-tradicije/623> (dostop 5. 9. 2023).

Ustav Republike Hrvatske. Narodne novine 56 (1990), 135 (1997), 8 (1998), 113 (2000), 124 (2000), 28 (2001), 41 (2001), 55 (2001), 76 (2010), 85 (2010) in 5 (2014).

Yagmur, K. in Kroon, S., 2003. Ethnolinguistic vitality perceptions and language revitalisation in Bashkortostan. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 4(24), 319–336.

Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, Narodne novine 51 (2000), in 56 (2000), 11. 5. 2000.

Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (ZORSSZNM), Uradni list RS 43 (2006), 4605 21. 4. 2006, 76 (2010 – ZORSSZNM-A), 1. 10. 2010, 11053 in 206 (2021 – ZDUPŠOP), 29. 12. 2021, 13375.

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške (BHRSKU). Uradni list RS 15 (1994), 18. 8. 1994, 952.

9 Popis tablic, grafov in slik

Graf 1: Število prebivalcev na Hrvaškem, ki so se ob popisih prebivalstva (1948–2021) opredelili za slovensko narodno pripadnost

Graf 2: Podatki o starosti pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem po popisu iz leta 2021

Graf 3: Pripadniki slovenske skupnosti po spolu po popisu prebivalstva iz leta 2021

Graf 4: Županije po številu posameznikov, opredeljenih kot Slovenci, kot % od skupnega prebivalstva

Graf 5: Število govorcev slovenskega kot maternega jezika po popisih prebivalstva v letih 1991, 2001, 2011, 2021

Graf 6: Število učencev in dijakov po modelu C od šolskega leta 2008/09 do šolskega leta 2022/23

Tabela 1: Število govorcev slovenskega jezika kot maternega jezika po županijah

Tabela 2: Podatki o pouku v obliki DPS v letu 2023

Tabela 3: Podatki o pouku v obliki modela C 2023

Tabela 4: Podatki o pouku v obliki USJK v letu 2023

Tabela 5: Podatki o pouku v obliki tečaja v letu 2022/23

Tabela 6: Podatki o številu učiteljic in učiteljev v določenih oblikah pouka ob koncu leta 2022

Slika 1: Letak za učenje slovenskega jezika v društvu v Zadru

Slika 2: Pouk v obliki DPS v prostorih OŠ Milan Lang v Bregani

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES